

Léčba vodou

Vincenz Priessnitz se narodil právě před 210 lety.

Když v době lékařského temna člověku přejel přes hrudník povoz a přivolaný ranhojič nad zraněným zlomil hůl, většina obyčejných lidí by si začala shánět kněze. Šestnáctiletý jesenický horal Vínček Priessnitz však obyčejný člověk nebyl. A to přesto, že škole moc nedal; před čtyřmi lety, kdy mu zemřel starší bratr a otec byl téměř slepý, se de facto stal hlavou rodiny a musel se začít starat o rodiče, čtyři sestry a celé hospodářství. Nyní tedy, když selhal odborník, použil svých vlastních univerzit: polámaná žebra si srovnal přes hranu židle, jak to viděl u mlynáře v sousedství, a na hrud' si opakovaně přikládal obklady máčené ve studené vodě – to zase podle srny, kterou viděl ponořovat si ránu na boku do lesní studánky. Když pak pomocí vody kromě sebe uzdravil také řadu domácích zvířat a sousedovic služku, začali se za samoukým „vodním doktorem“ trousit první pacienti. Roku 1822 třidvacetiletý Priessnitz rozšířil v rodném Gräfenbergu chalupu, aby měl místo na necky. Do těch svedl část domácího pramene a první vodoléčebný ústav byl na světě.

O čtyři roky později, roku 1826, kdy byl již jako známá osobnost pozván do Vídně k jednomu z lékařů císařské rodiny, začali k němu nacházet cestu i významní „pacienti“.

Základní techniky léčby se nezměnily

Vodoléčebný sál čeká v zimě rekonstrukce

Moderní vany jsou z hygienické nerezí

První pacienty *léčil Priessnitz zdarma*. A ti mu na oplátku pomohli vybudovat lázně.

Sanatorium mělo jako jedna z prvních budov v zemi tzv. závěsné balkony

Lékaři proti léčení protestovali, ale *nakonec metodu uznali*

Hlavní pavilon vznikl až po Priessnitzově smrti. Autorem je architekt Leopold Bauer.

Procházeli se přírodou Jeseníků, pili vodu od pramene, koupali se ve studené vodě, jedli venkovskou stravu, řezali dřevo nebo odklízeli sněh a vraceli se jak znovuzrození.

Udání závistivých místních felčarů sice Priessnitz v roce 1829 přivedlo do frývaldovského žaláře (Frývaldov je dnes okresní město Jeseník); za „břídívě léčení“ dostal čtyři dny s půstem, ale teď už slavný léčitel se nedal: „Dokud z Gräfenbergu odcházejí uzdravení lidé, které lékaři prohlásili za nevléčitelně nemocné, nemá se vodolécba čeho obávat,“ prohlašoval – a léčil a prosperoval dál. Počet hostů brzy překročil stovku ročně. A co víc, v Evropě začaly vznikat první ústavy podle jeho vzoru. Když ve druhé polovině třicátých let dala komise odborníků, vyslaná zemským guberniemi v Brně, Priessnitzovi za pravdu, nic už mu nestálo v cestě. Dne 6. června 1839 slavnostně otevřel novou, velkou, nyní už skutečně lázeňskou budovu. Ve stejném roce dosáhl počet hostů na Gräfenbergu 1544 (z toho 120 lékařů). Celkem prý Priessnitz ošetřil asi 40 000 pacientů.

Osudný chlad

Zprvu léčil jen poranění, ale veden intuicí a korigován zkušenostmi troufl si postupně i na dnu, revma, žaludeční potíže a další choroby, zejména spojené s horečkou. Také jeho procedury se vyvinuly; už dávno nezahrnovaly jen studené obklady a omývání, ale i potní zábaly, celkové i částečné studené koupele, sprchování, mokré zapařovací obklady (dodnes používané při horečkách a místních bolestech). K tomu pak přistupoval pohyb na čerstvém vzduchu, pití čisté vody a prostá, vydatná strava.

Jakkoli byl Priessnitz dle dnešních měřítek šarlatán (neměl odpovídající vzdělání, neznal mechanismus účinku svých kúr), jeho léčebná metoda evidentně fungovala. Proč? Pomineme-li významnou psychoterapeutickou složku, například nádherné prostředí Jeseníků, absenci běžných starostí či Priessnitzovo mimořádné charisma, tak především dominuje fyziologický účinek chladu. Přiměřený kontakt těla se studenou vodou napřed cévy zúží a pak po adaptaci organismu naopak rozšíří, což se subjektivně projeví pocitem tepla. „Není to chlad, který léčí, ale teplo, které studená voda vyvolává,“ tvrdil Priessnitz. Rozšíření cév pak vede k místnímu překrvení tkáně, tudíž i k jejímu lepšímu zásobení a čištění. Paradoxem zůstane, že počátkem listopadu 1851 na jedné ze svých cest přepracovaný léčitel, v té době první a jediný slezský držitel císařské Zlaté medaile za občanské zásluhy, nastydl a koncem listopadu 1851 ve „svém“ Gräfenbergu zemřel.

Na nervy je Gräfenberg

Po Priessnitzově smrti se lázně v Gräfenbergu proslavily především jako „nervové sanatorium“; mezi lidmi se dokonce ujalo rčení „je zralej na Gräfenberg“. Od roku 1947 se Gräfenberg jmenuje Lázně Jeseník a specializuje se na choroby dolních dýchacích cest a nemoci duševní. Roku 1959 Československá psychiatrická společnost uspořádala v Lázních Jeseník úspěšný mezinárodní kongres u neurózách. Od té doby se tam pravidelně každý rok v lednu sjíždí psychiatrická obec k přednáškám a diskusím.

Od Priessnitzových dob se změnilo mnoho, ale základní léčebné metody zůstávají. Pacienti chodí na túry s nordickými holemi, ale stále si namáčejí končetiny ve studené horské vodě. Balneopark v sanatoriu dostane letos v zimě moderní podobu, ale koupele jsou stále základem léčby. Příští rok by se měl začít stavět venkovní balneopark, aby se dovršila Priessnitzova myšlenka léčení v přírodě.

Dnes tu vládne klid. Ostrý horský vzduch a studený vítr člověka nenechají na pochybách o tom, kde se nachází. Ačkoli je místní krajina krásná, při nepřízní počasí vám dá jasně najevo, že člověk je tady hostem a místu vládnou živly. Možná proto je tady tak krásně. ■

Na pamětní desce u sochy na začátku kolonády je jméno Vincenz počestěné jako Čeněk

Každoročně sem přijíždějí *přední odborníci z psychiatrie*

Budova sanatoria spojuje spoustu stylových prvků a vytváří zajímavý celek

